

מטעמי תורת חיים

פרשת בראשית – חשיבות מצות פריה ורביה

לאחר שברא הקב"ה את אדם וחוה, הוא ציוה אותם שיפרו וירבו בארץ שנאמר "וַיִּבְרָא אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצַלְמֵי אֱלֹקִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם: וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹקִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹקִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּבְכַל חַיָּה הִרְמִשְׁתָּ עַל הָאָרֶץ" (בראשית א, כז-כח). אחרי המבול ה' שב וציוה גם את נח ובניו לפרות ולרבות שנאמר "וַיִּבְרָךְ אֱלֹקִים אֶת נֹחַ וְאֶת בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ" (בראשית ט, א) (הרמ"ד וואלי תלמיד חבר להרמח"ל על ספר בראשית פרק ט' ד"ה יכי בצלם אלקים עשה את האדם), וזה על מנת שלא יטעה נח לחשוב שהיות ונשחת כל בשר על הארץ התבטלה מצוה זו (מצודת דוד' על טעמי המצוות להרדב"ז מצוה קכב ד"ה לפרות ולרבות).

ויש להבין, מהי החשיבות הגדולה של קיום מצות 'פריה ורביה' אשר הוקדמה לכל שאר המצוות שישראל הצטוו עליהן בתורה הקדושה?

ריבוי בני האדם ויישובם מביא לסילוק המזיקים מן העולם

מתחילת הבריאה קודם שהתיישב העולם בבני האדם, שלטו המזיקים בארץ והתמלאה הארץ מהם. לכן ה' יתברך ציוה את בני האדם לפרות ולרבות שנאמר "לא תהו בְּרָאָה לְשִׁבְתָּ יִצְרָה" (ישעיה מו, יח), כדי לבטל את כוח "תהו" מן הארץ שהוא שורש הרע (נ"ר הקודש' לר' יחיאל מיכל מנגלוג על בראשית רבה לד, כא) ולהעביר ממשלת זדון מן הארץ על ידי מילוי פני תבל ביישוב בני אדם, שכל מקום שהוא שָׁמֶם וחריב יש ל'מזיקים החיצוניים' אחיזה בו (נ"ר הקודש' על בראשית רבה לד, כא מהוזהר) והם שוכנים שם שנאמר "נִשְׁאָר בְּעִיר שָׁמָּה וּשְׂאֵינָה יָפֶת שְׁעָרָה" (ישעיה כד, יב). (נ"ר הקודש' על בראשית רבה יט, ג ד"ה ארץ לא עבר) כלומר על ידי שהבתים שזאין מאין יושב, אז יוכתו השערים על ידי המזיקין (רש"י ישעיה כד, יב). אמנם במקום יישוב בני האדם, מזיקים אלו אינם מתקיימים (נ"ר הקודש' על בראשית רבה לד, כא מהוזהר). וזה הטעם שהקב"ה ציוה "פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּבְכַל חַיָּה" (בראשית א, כז-כח) אף שלא היה להם ממנו לכובשה שהרי כל בני העולם היו בני אדם הראשון לבדם, אלא שכוונתו לצוות שיתמלא הארץ בזרעם, ואז היא תיכבש מידי 'המזיקים החיצוניים' אשר יגורשו ממנה (נ"ר הקודש' על בראשית רבה יט, ג ד"ה ארץ לא עבר).

לכן בתחילת הבריאה הקב"ה העביר את אדם הראשון בהליכה על פני הארץ והראה לו היכן בְּיַת נָטַע והיכן בְּיַת זָרַע (ראה 'בראשית רבה' יט, א) כדי להחזיק בארץ בעד זרעו בכל מקום הראוי ליישוב לבל יהיה למזיקים החיצוניים טענת חֲזָקָה בארץ טרם התיישבה בבני אדם. על ידי הליכה זו נהיתה הארץ נוחה להיכבש לבניו של אדם הראשון. וכל אותם מקומות שלא גזר בהם האדם הראשון ליישוב הם אותם מקומות שבהם חלק הרע מתגבר יותר כפי שורשו ובחיותו למעלה. כך שמקום שמוכן יותר לטוב נגזר עליו שיתיישב, וכל מקום המוכן יותר לרע כמו בְּמִדְבָּר ששם מתגבר יותר תוקף המזיקים החיצוניים שהם משורש הרע, הוא מקום המוכן דווקא להם ולא מתקיימים שם בני אדם. ובזה שיבח הנביא את חסדי ה' ביציאת מצרים כאשר נתן לישראל קיום והעמדה בְּמִדְבָּר שהיא "אֶרֶץ צִיָּה וְצִלְמֹנֹת" שורש הרע ומקור המוות שנאמר "הַמִּצֹּלֶת אֲתָנּוּ בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ עֲרָבָה וְשִׁחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצִלְמֹנֹת בְּאֶרֶץ לֹא עֵבֶר בָּהּ אִישׁ וְלֹא יָשָׁב אֲדָם שָׁם" (ירמיה ב, ה) (נ"ר הקודש' על בראשית רבה יט, ג ד"ה ארץ לא עבר בה איש) – "וְלֹא יָשָׁב אֲדָם שָׁם" – הוא אדם הראשון שלא היה שם בתחילת הבריאה (בראשית רבה יט, א).

וכדי שתתישב כל הארץ עשה הקב"ה שיהיה חן מקום על יושביו וכל אחד מתיישב במקום שורשו כפי שנרמז בפסוק "אֲתָם פְּרוּ וּרְבוּ שְׂרָצוּ בְּאֶרֶץ וּרְבוּ בָהּ" (בראשית ט, ז), כאשר "שְׂרָצוּ" הוא גם מלשון 'רצון' לפי שנתן חן לארץ בעיני בני האדם להתיישב בכלה (נ"ר הקודש' לר' יחיאל מיכל מנגלוג על בראשית רבה לד, כא). ומשום שחסרון ורעב בא לעולם על ידי הרשעים המשליטים בעולם את שורש הרע הגורם תהוה ושמימות בעולם, לפיכך כאשר יש שנות רעב בארץ צריך האדם לראות עצמו כאילו הוא גלמוד ללא אשתו, ולהימנע אז מלהעמיד תולדות באותו הזמן שבו שולט שורש הרע, כי התולדות שיעמיד אז יהיו משורש הרע (נ"ר הקודש' על בראשית רבה לד, ז ד"ה כתיב בחסד), והבנים שיוולדו אז יהיו לא מהוגנים ועלולים יותר לחטוא. ועוד שלא נכון הוא שהקב"ה יהיה עוסק בחורבן העולם ואילו האדם יביא ילדים ויבנה בנין של שורש הרע בימי הרעה, להוליד בנים שאינם הגונים (נ"ר הקודש' על בראשית רבה לד, ז ד"ה נאסר לו).

וזה הטעם שנסמכו הברכות "וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְאֶת הָאֲדָמָה" (בראשית א, ו), כי הברכה "וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ" כלומר שיהיה בנין בלא חטא, תהיה כאשר "וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים" יתברך ויהיה השובע בקרב הארץ, שאז הם ימי הטוב ואין שליטת הרע בעולם. וזו גם כוונת הפסוק "לא יִיָּגְעוּ לָרֶקֶת וְלֹא יִלְדוּ לְבִהָלָה" (ישעיה סה, כב) שזה תלוי בזה, כי אם ייגעו לריק באדמה בשנת רעבון אז גם יילדו ילדים לבהלה ולחטא. אמנם אם האדם לא קיים עדיין מצות פריה ורביה, אז גם בשנת רעבון מותר לו לפרות ולרבות, ואין לו להתייחס להיותו מביא בנים שאינם מהוגנים. וזה נלמד מחזקיה המלך שראה ברוח הקודש כי הוא עתיד להביא בנים לא טובים ונמנע בשל כך מלפרות ולרבות, ועל כך אמר לו ישעיה הנביא שהוא ייענש במיתה בידי שמים משום שמתערב בחשבונות שמים. ועל אף שכוונת חזקיה המלך היתה נכונה להימנע מלהעמיד בנים לא טובים, הרי שטעם זה לא קיים במקום בו לא קיימו עדיין מצות פריה ורביה (נ"ר הקודש' לר' יחיאל מיכל מנגלוג על בראשית רבה לד, ז ד"ה נאסר לו).

על ידי מצות פריה ורביה מביאים נשמות מ'אוצר הנשמות' לעולם הזה

מצות פריה ורביה עיקרית מאוד בבריאה, לכן הוקדמה בתורה לכל המצוות כפי שנאמר "פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּבְכַל חַיָּה" (בראשית א, כז-כח) (יחסד לאברהם) מעין ב נהר סד ד"ה ילחית המצוה העיקרית) והיא המצוה הראשונה שהצטוו עליה אדם הראשון, ונרמזה גם בשני הפסוקים אשר נחשבים בתורה לְסִפְרָה בפני עצמו "וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִימָה יְהוָה וַיִּפְצֹּה אֱלֹהִים וַיִּנְסֹוּ מִשְׁנֵאִיף מִפְּנֵי: וַיִּבְרָחָה יֵאמֹר שׁוּבָה יְהוָה" (רַבְבוֹת אֶלְפִי יִשְׂרָאֵל) (במדבר י, לה-לו). ובזה שנרמזה רק מצוה זו בפסוקים אלו נמצא שנעשה למצות פריה ורביה ספר בפני עצמו בתורה (נכיל יקר) במדבר י, לה ד"ה ויהי בנסוע הארון). בסיבת מצוה זו מתקיימות על ידי ישראל כל המצוות בעולם, כי התורה ניתנה לבני אדם ולא למלאכים וצריך האדם להשאיר אחריו מי שיקיימה ויכיר שיש בורא משגיח וכל יכול, ולא ימחה מישראל דבר זה (נשילי הקודש' בחלק תורה שבכתב פרשת בראשית ד"ה יטעם מצוה זו). לכן ניתן ביד האדם היכולת לפרות ולרבות והוא מחויב לרדוף אחרי זה (ישער הגלגולים' להארי"י יא' הקדמה יא ד"ה וגם הסתפקות).

בשעה טובה! יצאה מהדורה חדשה של הכרך הראשון בסדרת ספרי "מטעמי תורת חיים". הספר הנפלא מכיל את מאמרי מחבר העלונים ומעוטר בהסכמות של גדולי ישראל שליט"א. ניתן לברר פרטים בטלפון 052-718-3300

נקודות הפצה בערים: תל אביב, חולון, אשדוד, פתח תקוה, ביתר עילית. בירושלים שכונות: בית וגן, גבעת מרדכי, הר נוף, הר חומה, נווה יעקב, קרית משה, ובגאולה בחנות "ספרי מאה שערים". ניתן להשיג גם בערים ושכונות נוספות בארץ או באמצעות שליחות עד הבית.

(לגבי הכרך השני של סדרת ספרי "מטעמי תורת חיים" – הוא טרם נדפס, וא"ה וכלי נדר תבוא לגביו הודעה נפרדת בעוד כמה שבועות)

חייב אדם להוליד לפחות בן אחד ובת אחת על מנת לקיים את מצות פריה ורביה (בראשית א, כח) (ראה שו"ע חלק אבן העזר סימן א הלכה ה). לכן הצטוו בלשון "פרו ורבו" (בראשית א, כח), "פרו" כנגד הזכר ו"רבו" כנגד הנקבה (ואברהם אנכי לר' אברהם פלאניגני בביאור על ספר יחזקאל סימן לו ד"ה והרבי ע"כ). והרמז לכך שיש חיוב לאדם להוליד בן ובת, הוא שאצל הבן יש רמ"ח איברים ולבת יש רנ"ב איברים וביחד זה חמש מאות איברים כגמטריא התיבות **"פרו ורבו"** (בראשית א, כח) (ורא"ל המלאך דף ו' ע"א טור ב, ידבש לפי' להחיד"א מערכת א אות ט). וכן גמטריא של התיבות **"בן ובת"**, ביחד עם ארבעים יום של יצירת הוולד עולה **חמש מאות** (ופנח רוא' פרשת בראשית ד"ה 'ברא בני' ב' ע"למים). **ועל ידי לידת בן ובת באים לשלמות שם יהו"ה הקדוש**, שהאב – כנגד האות **י'**, האם – כנגד האות **ה'** הראשונה, הבן – כנגד האות **ו'**, הבת – כנגד האות **ה'** האחרונה. **ואז רק כאשר יש את כולם שם יהו"ה שורה עליהם** (המשמטות הזוהר חלק א' סימן לח פקודא ד"ה פקודא דא, 'ליקוטי הש"ס' להארי"י ז"ל תחילת מסכת יבמות, וראה בוורד פרשת צו דף לך ע"א ד"ה זכאה איהו) וסימן לדבר **"יהו"ה הצדיק"** (שמות כז, כז) ('ליקוטי הש"ס' להארי"י ז"ל תחילת מסכת יבמות).

כאשר אדם משלים להביא בן ובת, הוא נחשב אדם שלם (וזהר פרשת ויקרא דף ז ע"א ד"ה ובגין כך), ואז ראוי הוא להיקרא 'אדם' ששם זה הוא בסוד הפסוק **"אֲדָמָה לְעֵלְיוֹן"** (ישעיה יד, יד) (ש"ל"ה הקדוש' בחלק תורה שבכתב פרשת בראשית ד"ה יוכמו שהתפסות אדם העליון). אמנם אין די בכך שהאדם יביא בן ובת בלבד, לפי שהקב"ה יצר בששת ימי בראשית פרגוד בין השכינה למלאכים, **ושם נמצאות רוחות ונשמות שעתידות להינתן באותם הגופים שעתידים להיבראות** (רש"י על גמ' יבמות דף סג ע"ב ד"ה אין בן דוד בא) **וכל הנשמות הנתונות שם מקום זה נקרא 'אוצר הנשמות'** (רש"י על גמ' עבודה זרה דף ה ע"א ד"ה עד שיכלו) **ונקרא גם בשם 'גוף'** (בן יהודי על גמ' יבמות דף סג ע"ב ד"ה אין בן דוד בא) **וכל הנשמות הנתונות שם צריכות לצאת לעולם, ועד שלא יכלו כל הנשמות שב'גוף' לא יבוא משיח בן דוד** שנאמר **"כִּי לֹא לְעוֹלָם אֶרֶץ וְלֹא לְנֶצַח אֶקְצוֹף כִּי רוּחַ מְלַפְנִי יַעֲטוּף וְנִשְׁמוֹת אֲנִי עֹשִׂיתִי"** (ישעיה נז, טז) (גמ' עבודה זרה דף ה ע"א, גמ' יבמות דף סג ע"ב וראה רש"י שם. וראה 'ליקוטי הלכות' לר' נתן מנמירוב חלק אורח חיים ג שבת ו אות כג). וזאת העצה שיעץ שלמה המלך לישראל בני הגולה, שלא ימדרו במלכויות לעורר הגאולה קודם זמנה, **רק אם ירצו לקרבה יהיו משתדלים למַעַט נשמות שבגוף על ידי פריה ורביה**. ובזה יש גם תשובה לשרים הרוחניים של האומות המבקשים לעכב הגאולה בבית דין העליון – **שכבר התמעטו הנשמות שבגוף** (ותחילות ה' לר' אליהו הכהן על מזמור תהלים קכז דף פז ע"א ד"ה יואם תאמרו' וכתב שם שלוח מועיל אפילו אם איש ישראל הביא בניו והם מתו רח"ל).

אחרי שעם ישראל נכנסו לארץ ישראל הם ארבו לעיר יריחו שנאמר **"וַיְהִי בַּהֲלוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירְיָחוֹ"** (יהושע ה, יג), ואז יהושע לא השיב את ארון הברית שהיה עמם, אל מקומו באותו הלילה (רש"י גמ' עירובין דף סג ע"ב ד"ה וגמירי דכל זמן וכו'). ובזה שהתעכב מלהשיבו, יהושע למעשה ביטל את ישראל מפריה ורביה, כי כל זמן שהארון לא היה במקומו ישראל היו אסורים בתשמיש המיטה (גמ' עירובין דף סג ע"ב בשם ר' אבא בר פפא). מביטול פריה ורביה זה נמשך רע לדורות, **ונגזר גם על יהושע שלא יהיו לו בנים** (ראה תוס' גמ' מגילה דף ג ע"ב ד"ה מלמד שהלך), **שעל ידם היה יכול לקרב את הגאולה בהוצאת נשמות מהמקום שנקרא 'גוף'** (מדרש אליהו לר' אליהו הכהן מחבר ישבט מוסרי' דרוש א סעודת הצדיקים ד"ה אמנם נראה לפרש). ועוד שעל ידי כך שהיו ליהושע רק בנות ולא בנים, לא קיים בעצמו את מצות פריה ורביה, כי צריך להוליד בן ובת. ונמצא בזה, כי בעבור **שביטל את ישראל מפריה ורביה** באותו הלילה, נגזר עליו למות בלא בן, כך שהיה ללא קיום מצות פריה ורביה (אגדת אליהו לר' אליהו הכהן מחבר ישבט מוסר חלק א' על גמ' ירושלמי מסכת שביעית פרק ו דף קט ע"ב ד"ה עוד יתכן).

כאשר אדם עוסק בפריה ורביה הרי שהוא מכין גוף גשמי לנשמה, וכנגד מכינים למעלה את הנשמה על מנת לשלוח אותה לגוף להיוולד (וזהר פרשת וישב דף קפז ע"ב ד"ה תא חזי מה כתיב). ובזה האדם נעשה דומה ליוצרו במידותיו, להיותו מהווה הוויות בהולדת הוולד ('קרבן אליהו' על טעמי המצוות לר' אליהו הכהן מחבר ישבט מוסרי' תחילת ספר ד"ה בראשית). וזהו בניין העולם שחפץ בו ה' שנאמר **"כִּי כֹה אָמַר יְהוָה ה' פֹּרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הַאֲלֹקִים יִצְרֵה הָאָרֶץ וְעֵשָׂה הוּא כוֹנֵנָה הוּא כוֹנֵנָה לֹא תִהְיֶה בְרָאָה לְשִׁבְתָּ יָצָרָה אֲנִי יְהוָה וְאֵין עוֹד"** (ישעיה מה, יח) (וזהר פרשת וישב דף קפז ע"א ד"ה תא חזי כתיב לא). וכאשר מגיעה העת, הקב"ה משלח את הנשמה מלמעלה עד שהיא באה בעולם הזה ונכנסת לתוך גופי בני האדם (וזהר פרשת וישב דף קפז ע"ב ד"ה תא חזי מה כתיב). וכל איש ואשה העוסקים בפריה ורביה לשם מצוה, הם בני אומנותו של הקב"ה שעוסקים בבניינו של עולם ומקיימים אותו, ואהובים לפני ה' יתברך (בית מועד' לר' מנחם רבא דרוש שמונה וארבעים במיתת אם דף רז ע"א ד"ה הקב"ה אוהב אומנות). **אמנם צריך שיעסקו בזה לשם קיום המצוה, ובקדושה וטהרה גדולה** ('ליקוטי הלכות' לר' נתן מנמירוב חלק אורח חיים א' תפלה ד אות ה).

ה' חפץ שיימשכו נשמות שהן מסוד מציאותו יתברך שנאמר **"וַיִּצְרֵה יְהוָה אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם עֹפֶר מֶן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה"** (בראשית ב, ז), **"וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נִשְׁמַת חַיִּים"** – שה' יתברך נתן מרוחו בגופו של האדם (ראה וזהר פרשת תצוה דף קפב ע"א ד"ה דהא כד) (מצודת דוד' על טעמי המצוות להרב"ז מצוה קכב ד"ה לפרות ולרבות), **והוא עשה את האדם כראוי כך שיוכל להוליד בנים** (וזהר פרשת וישב דף קפז ע"א ד"ה תא חזי). **וכל עוד יש באדם נשמה קדושה הוא צריך להשתדל לפרות ולרבות ושלא יפסיק את מקורו ומעיינו לעולם** (וזהר פרשת וישב דף קפז ע"ב ד"ה ובגין כך). **ועל ידי כן יימשכו נשמות**, שהרי הנשמות לא יכולות לחול על העצים ואבנים אלא רק על גופים שנוצרים למטה (יכתם פז' לר' שמעון לביא מחבר הפיוט 'בר יוחאי' על זוהר פרשת וישב דף קפז ד"ה ובגין דא קב"ה. וראה 'פתוחי חותם' לר' יעקב אבוחצירא פרשת אחרי מות דף עז ע"א ד"ה ישמרתם את חקתי' שצריך לכוין בשעת המצוה לקיים מצות בוראו היא מצות פריה ורביה).

הנמנע במזיד מפריה ורביה גופו נכרת ונשמתו חוזרת בגלגול

כאשר האדם חלילה מבטל 'פריה רביה' עונשו גדול והוא כאילו שופך דמים, לפי שהיה יכול להוליד כמה בנים ובנות וגרם לעצמו שלא יוליד, ונחשב כאילו הרג (ספר 'ציוני' לפרשת אחרי מות ד"ה איש איש אל כל שאר בשרו) וביטל את כל הילדים שהיו במזל שלו ('מאה שערים' על טעמי המצוות המיוחס לרקנאטי שער חמש ועשרים ד"ה על דרך האמת), ודו' זרעו נדרש מידו ('כלי יקר' ויקרא טז, ד ד"ה ודעת רבי פנחס). **אדם זה כאילו שפך את הדם של עצמו, כי אדם מוליד בדמות עצמו ובה שלא הוליד ביטל את דמותו**. לכן נסמך הפסוק **"שִׁפְךָ דָם הָאָדָם"** (בראשית ט, ו) לפסוק **"וַאֲתָם פָּרוּ וּרְבוּ"** (בראשית ט, ט) ('צוור הבור' פרשת נח ד"ה ולכן אמרו ביבמות). **וביטול זה של פריה ורביה חמור יותר מכל המצוות** (שער הגלגולים' להארי"י ז"ל הקדמה ד"ה וגם נסתפקתי) **וגורם לסילוק השכינה הקדושה שבארץ** (גמ' יבמות דף סד ע"א), **עד שנוח לו לאדם שלא נברא** (חסד לאברהם' מעין ב' נהר סד ד"ה והנה לא נצטוו) **והוא מתחייב מיתתו, כי לא נברא בעולם הזה אלא כדי לפרות ולרבות** ('נזר הקודש' לר' יחיאל מיכל מלגואל על בראשית רבה ת, ח ד"ה 'לשעבר אדם'. וראה 'פתוחי חותם' לר' יעקב אבוחצירא פרשת שופטים דף קלא ע"ב ד"ה 'כי תצור' שהנמנע מפריה ורביה כאילו לקח גזון וחתך את אות ברית קודש שחתם הקב"ה בבשרו, ונקרא שהשחית את הברית קודש וענייש עזד).

אדם שבא לעולם הזה ולא נשא אשה, ובמזיד לא הביא ילדים ('שערי קדושה' לר' חיים ויטאל חלק ב שער ח), **אזי כמו שבא בגפו ויצא מהעולם הזה בגפו, כך גם לא ילווהו ביציאתו מהעולם לא תורה ולא מעשים טובים שעסק בהם** (נשיך הדעת טוב' לר' חיים ויטאל פרשת משפטים ד"ה 'וא ירצה עויד רמז'י גיכ וידבר בענין עונש מו'). **ולא שאר המצוות שעשה, משום שכולם מאירות דווקא מתוך מצות פריה ורביה** (חסד לאברהם' מעין ב' נהר סד ד"ה והנה לא נצטוו). ובמקום שמלאך מיכאל ומלאך רפאל יקדימו לדרוש בשלום נשמתו כאשר ימות ויאמרו לו **"שלום בואך!"** כפי שנעשה עם כל נשמה (שער הפסוקים' להארי"י ז"ל ספר ישעיה על הפסוק 'והנה לשלום מר לך מר', 'רקנאטי' פרשת וישב ד"ה יספר הבהיר אמר רבי רחומאי), **הרי שמלאכי חבלה הם אלו שמקדמים אותו ואומרים לו "אוי לרשע רע!"** ('רקנאטי' על התורה פרשת וישב ד"ה יספר הבהיר אמר רבי רחומאי). **ועוד אין בני האדם יודעים ומסתכלים בצער הגדול שיש לגופו הנשאר בקבר, על שנעקר מעולמו, עד שאין צער בעולם כמו הצער ההוא** (וזהר פרשת משפטים דף קא ע"א ד"ה והואו גופא).

אין נשמתו של אדם זה נכנסת במציאתו של הקב"ה (וזהר פרשת וישב דף קפז ע"א ד"ה תא חזי על גב), **ואין לה חלק לעולם הבא** (הקדמת הזוהר דף יג ע"א ד"ה ומאן), **אפילו אם האדם הזה עסק בתורה יומם ולילה** (וזהר פרשת וישב דף קפז ע"א ד"ה תא חזי על גב, הקדמת הזוהר דף יג ע"א ד"ה ומאן). ונשמתו מגיעה עד מקום שנקרא 'חצר-מות' שהוא בין שערי גיהנום לגן עדן ('ספר הליקוט' להארי"י ז"ל ישעיה ד"ה 'תחזור לענין המכתב הזה'). **הנשמה הזו לא חוזרת לכור מחצבתה כפי שאמר עליו הנביא "אֵל תִּבְכּוּ לְמַת וְאֵל תִּגְדּוּ לוֹ בְּכֹו בְּכֹו לְהִלֵּךְ כִּי לֹא יָשׁוּב עוֹד וְרָאָה אֶת אֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ"** (ירמיה כג, כ), **"בְּכֹו בְּכֹו לְהִלֵּךְ" – זה ההולך בלי בנים מהעולם הזה שעליו יש לבכות** (ראה גמ' מועד קטן דף כז ע"ב), **"כִּי לֹא יָשׁוּב עוֹד וְרָאָה אֶת אֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ"** – רומז על נשמתו שלא תשוב אל המקום שממנה חוצבה ('רקנאטי' על התורה פרשת וישב ד"ה יספר הבהיר אמר רבי רחומאי). הנשמה הזו גם לא אוזה להתייחד עם בת זוגה בגן עדן, כלומר שהיא נכרתה מלהתחבר עמה, בשונה משאר הנשמות המתחברות לבת זוגם בגן עדן לאחר חצות לילה ומולידות נפשות לגרים (הקדמת 'שער המצוות' להארי"י ז"ל ד"ה ידרוש על ענין).

הקב"ה מִתְּנָה מראש עם כל הנפשות קודם בריאתן בעולם הזה, שלא ישובו לשורשן אלא כשיתעסקו בפריה ורביה (נזר הקדוש' לר' יחיאל מיכל מגלוג על בראשית רבה ח, ח ד"ה 'לשעבר אדם' בשם הוזהר). וכשאדם מתרשל במזיד במצות פריה ורביה הרי הוא 'שופך דמים', ומודדים לו מדה כנגד מדה שכיוון שלא הניח שורש הציל את נפשו לאור באור החיים, הרי הוא ייקלע ב'כף הקלע' ולא יועילו לו תורתו ומעשיו, והוא יכרת מחיי העולם הבא (נשליה הקדוש' שער האותיות חלק' יעשה טוב מקדושת המעור' ד"ה 'סוד ברכת הנישואין'. ראה הקדמת הוזהר דף יג ע"א ד"ה ומאן) ולא יקום בתחיית המתים (נשערי קדושה' לר' חיים ויטאל חלק ב שער ח) שנאמר "יִרְאֶה זָרַע יִצְרִיף גְּמִים וְחֶפֶץ יִתְּנֶהּ בְּיָדוֹ יִצְלַח" (ישעיה נג, י) "יִרְאֶה זָרַע" – אם ישאיר זרע בעולם הזה, "יִצְרִיף גְּמִים" – בעולם שכולו ארוך, הוא העולם הבא. ואז "וְחֶפֶץ יִתְּנֶהּ בְּיָדוֹ יִצְלַח" – התורה שלמד והיא בידו, תצליח. מכלל זה שאם לא ישאיר זרעו בעולם הזה, אזי יכרת מהעולם הבא (נשליה הקדוש' שער האותיות חלק' יעשה טוב מקדושת המעור' ד"ה 'סוד ברכת הנישואין') (להרחבה על העולם הבא ראה אחד ממאמריו לפרשת האזינו – 'עונג חיי העולם הבא').

אין לנשמה הזאת שהתרשלה במצות פריה ורביה תקנה על ידי יסורים כמו בשאר העבירות (ספר הגלגולים' להארי"י ז"ל פרק יב), והיא לא באה אל המנוחה (ירקנטאטי על התורה פרשת וישב ד"ה 'ספר הבחיר אמר ת) ולא עולה לעולם הנשמות (נאור החמה' על זוהר פרשת וישב דף קפז ע"א ד"ה 'זאכיל ושת' מהרמ"ק). **ועוד היא נפשטת מאותו מלבוש רוחני הנקרא 'חלוקא דרבנן' אשר הכינה בכוח המצוות והצדקות והמעשים הטובים שעשתה בעולם הזה, כי היות ולא נשלמה למטה בנישואין, נשארה פגומה שאין לה פריה ורביה, לכן כך הוא גם למעלה (סוד המלבוש' לר' עובדיה המון מברטנורא דף יד ע"ב ד"ה 'ידע כי במלבוש' צורף בסוף ספרו על מגילת רות). ולא יכולה הנשמה לשוב אל שורשה בעולם הבא (נזר הקדוש' לר' יחיאל מיכל מגלוג על בראשית רבה ח, ח ד"ה 'לשעבר אדם' בשם הוזהר), עד שהקב"ה 'ישתול' אותה מחדש בעולם הזה (ירקנטאטי על התורה פרשת וישב ד"ה 'ספר הבחיר אמר רבי רחומאי), כמו אילן שנטעו ולא הצליח, שעוקרים אותו ממקום גידולו ושותלים אותו מחדש במקום אחר (מפוצות דוד' על הטעמי המצוות להרדב"י מצוה קכט ד"ה 'ידבר זה' בשם זוהר חדש מדרש רות).**

פעמים שהנשמה הזאת משוטטת עד שניתן לה רשות להיכנס בזרע של פריה ורביה (נזר הקדוש' פרשת וישב דף קפז ע"א ד"ה 'תא חזי ההוא גופא'). ואז כשהיא תתגלגל שוב בעולם הזה היא תוכל לקיים מצות 'פריה ורביה' ולבוא על תיקונה (נזר הקדוש' פרשת ויקרא דף ז ע"א סוף ד"ה 'זכר נש'). ובגלגול החדש ה' יזכה אותה לאריכות ימים על מנת שיתאפשר לה להיתקן (נזר הקדוש' פרשת וישב דף קפז ע"א ד"ה 'תא חזי ההוא גופא'), כי על מה שהתקצרו ימיה בגלגול הקודם בגלל שלא השתדלה בפריה ורביה, הרי שבגלגול השני היא תאריך ימים כאשר תפרה ותרבה. ובגלגולה השני הנשמה תצליח בכל התורה שהתעסקה וידעה בגלגולה הראשון, וגם תזכור אותה כבתחילה, דוגמת מה שעתידי האדם אחרי מותו לזכור ולהשיג את כל התורה שהתעסק בה בימי חייו (נאור החמה' לר' אברהם אזולאי זקנו של ה'חיד"א' על זוהר פרשת וישב דף קפז ע"א ד"ה 'תא חזי מרי' חיים ויטאל).

אמנם אין הדבר נכון לגבי הגוף של אותו אדם שלא קיים פריה ורביה, לפי שכאשר יגיע העת של תחיית המתים וכל הגופות יקומו על ידי שיכנסו בהם ניצוצות מהנשמה שלהם כפי המצוות שקיימו בהיות הנשמה באותו הגוף – אזי אותו אחד שמת בלא בנים, כל חלקי ניצוצות נשמתו יכנסו בגוף השני שהתגלגל בו וקיים בו מצות 'פריה ורביה', אבל בגוף הראשון שלא קיים מצוה זו לא יכנס שום ניצוץ מנשמתו אלא רק אותו חלק 'הרוח' שנתן באשתו הראשונה, אם נשא אשה (ספר הגלגולים' להארי"י ז"ל פרק יב, 'שער הגלגולים' להארי"י ז"ל הקדמה יא ד"ה וגם הסתפקות). אדם זה שמת בלי בנים, כל חלקיו הרוחניים שהם 'הנפשו' 'הרוח' ו'הנשמה' מתגלגלים בגוף השני, ולא נשאר שום חלק מנפשו הרוחנית לגוף הראשון. ונחשב אז כאילו גופו הראשון לא היה כלל בעולם (ספר הגלגולים' להארי"י ז"ל פרק יב, וראה 'סוד לאברהם' מעין ב' נהר סד ד"ה 'והנה לא נטוה') (להרחבה על תחיית המתים ראה אחד ממאמריו לפרשת האזינו בנושא – 'תחיית המתים לעתיד לבוא'. להרחבה בענין הרוח שנתן האדם באשתו הראשונה ראה אחד ממאמריו לפרשת כי תצא – 'סוד מצות יבום וחליצה').

חזקיה המלך נמנע מפריה ורביה לכן נגזר עליו למות ולהיכרת מהעולם הבא

חזקיהו מלך יהודה, היה צדיק גמור והרבה תורה בישראל הפלא ופלא (נפלא יועץ' תחילת ערך 'פריה ורביה'), ואף היה בו ניצוץ 'משיח' (ספר הליקוט' להארי"י ז"ל ספר ישעיה ד"ה 'ובהיותו שלא אמר שירה'). אך כיון שראה ברוח הקודש שייצאו ממנו בנים לא טובים (ראה 'מאיר בת עין' לר' מאיר ביקיאלם בחלק השמות דף קג ע"א ד"ה 'מעתה נבא'), הוא נמנע מלהינשא ומלפרות ולרבות (נפלא יועץ' תחילת ערך 'פריה ורביה'). ולכן על אף צדקותו הרבה הוא חלה ועמד למות בגלל הימנעותו זו (נש"י ישעיה לח, א). אז בא אליו ישעיה הנביא ואמר לו שהוא לא צריך להתערב בחשבונות שמים (נמי' ברכות דף י ע"ב), וניבא מה יקרה לו עקב הימנעותו מפריה ורביה כפי שנאמר "בְּיָמֶיךָ הָהֵם חָלָה חֲזַקְיָהוּ לְמוֹת וַיָּבֹא אֵלָיו וַיִּשְׁעֶהוּ בֶן אֲמוּץ הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה צוּ לְבִיתְךָ כִּי מֵת אֶתָּה וְלֹא תִחְיֶה" (ישעיה לח, א), "מֵת אֶתָּה" – בעולם הזה, בחצי ימך (נמי' ברכות דף י ע"ב, וראה 'ספר הליקוט' להארי"י ז"ל ספר ישעיה ד"ה 'ובהיותו שלא אמר שירה'), "וְלֹא תִחְיֶה" – לעולם הבא (נמי' ברכות דף י ע"ב). ואמר לו כך על אף כל המעשים הטובים והתורה שעשה. וכן הוא לכל אדם ואדם הנמנע מפריה ורביה, שאף על פי שיש בו תורה ומעשים טובים, לא יכנס במחיצתו של הקב"ה ואין לו חלק בעולם הבא (מפוצות דוד' להרדב"י מצוה קכט ד"ה 'ספק א').

חזקיהו החליט להתפלל ולהתחנן לה' מתוך חוליו, ושב אליו בחזקה בעוד הוא מסב ראשו אל הקיר (ספר הליקוט' להארי"י ז"ל ספר ישעיה ד"ה 'ובהיותו שלא אמר שירה') שנאמר "וַיִּסָּב חֲזַקְיָהוּ וַיִּנָּוֶן אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְהוָה: וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה זָכַר נָא אֶת אֲשֶׁר הִתְחַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ בְּאֶמְתָּ וּבְבֶל שֶׁלֹם וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי וַיִּבֶן חֲזַקְיָהוּ בְּכִי גָדוֹל" (ישעיה לח, א). ואז בעקבות תפילתו ה' נענה לו שנאמר "הֲלוֹךְ וְאֶמְרָתְּ אֶל חֲזַקְיָהוּ כֹה אָמַר יְהוָה אֵלֶיךָ דָּוִד אֲבִיךָ שְׁמַעְתִּי אֶת תַּפְלִלְךָ וְרָאִיתִי אֶת דְּמִעָתְךָ הִנְנִי יוֹסֵף עַל יָמֶיךָ חֲמִשׁ עָשָׂר שָׁנָה" (ישעיה לח, ה). אחר כך חזקיהו התחנן והביא שני בנים את מנשה וירבשקה, ושניהם אכן היו רשעים כפי שראה בתחילה ברוח הקודש. ופעם אחת כשהיה מוליך את שני בניו על כתפיו לבית המדרש, אמר רבשקה "נקריב קרבן לעבודה זרה על צוארי של אבא". וכששמע זאת חזקיהו הוא מיד זרק אותו מעליו והרגו. וגם מנשה אחיו פתח ואמר "נצלה דגים על צוארו של אבא" – ואותו חזקיהו השאיר בחיים (נשערי קדושה' להארי"י ז"ל ספר ישעיה על הפסוק 'תנה לשלום מר לי מר').

ישעיה הנביא השתמש בלשון הווה כאשר אמר לחזקיהו "מֵת אֶתָּה" (ישעיה לח, א), ללמד שבזה שהאדם לא עוסק בפריה ורביה הרי הוא קרוי 'מת' בחיי חיותו. בלשון זו אמרה רחל ליעקב אבינו "הֲבֵא לִי בָנִים וְאִם אֵין מִתָּה אֲנֹכִי" (בראשית ל, א) (בן יהודה' לר' יוסף חיים מבגדד על גמי' ברכות דף י, ע"א ד"ה 'אמר ליה מאי כוליה האין'). וממעשה חזקיהו עולה שאדם חייב בפריה ורביה אפילו אם יודע שחלילה בניו יהיו רשעים, ורמו לדבר "וְאֶתָּם פָּרוּ וּרְבוּ שָׂרְצוּ בְּאֶרֶץ יִרְבּוּ בָהּ" (בראשית ט, ז), "וְאֶתָּם פָּרוּ וּרְבוּ שָׂרְצוּ" – כלומר שאתם מצווים לפרות ולרבות אף על פי שיהיו בניכם רשעים כשרץ. על דרך זה נרמז בפסוק "וַיִּבְנֶי יִשְׂרָאֵל פְּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲמֻמוּ בְּמֵאֵד מֵאֵד וַיִּתְּמָלֵא הָאָרֶץ אֲתָם" (שמות ז, ז) ללמד שבני ישראל במצרים היו עסוקים בפריה ורביה אף על פי שרוב ישראל אז היו רשעים וטמאים כשרץ (יחוס של חסד' לר' אליהו הכהן מחבר 'שבט מוסר' פרשת שמות ד"ה 'ובני ישראל פרו וישרצו'). כי צריך האדם להשתדל כפי כוחו לגדל בניו כל ימי חייו לעבודתו יתברך, ואם בסוף חטאו ישלחם ביד פשעם (נש"י החיים' על טעמי המצוות לר' יהודה בן חנין מוטב מביאורו ד"ה 'לפרות ולרבות').

דינו של אדם אשר השתדל במצות פריה ורביה ולא עלתה בידו

אדם רגיל שנשא אשה ועסק בפריה ורביה, אך לא זכה להיבנות ממנה – לאחר שימות יחזיר אותו הקב"ה ואת אשתו חזרה לעולם הזה באמצעות גלגול נשמות על מנת שיחזור וייקח את אותה אשה, יקיים פריה ורביה ויבנה ממנה. ואף שהאשה לא מצווה בפריה ורביה (ראה שו"ע חלק אבן העזר סימן א, יג), הרי שהיא חוזרת בגלגול נשמות בשביל בעלה לעזור לו לקיים את מצות פריה ורביה (נש"י הדעת טוב' לר' חיים ויטאל פרשת משפטים ד"ה 'ואי רצתה ע"ד רמ"ז ג"כ וידבר בענין עונש מ').

